

זכרון עולם

האשה
החשובה וודפת
צדקה וחסד

**מרת
ורדה שניצר**

ע"ה
ב"ר מאיר ז"ל
תנצב"ה

**מאורות
הדף היומי**

עלון שבועי ללומדי "הדף היומי"

זכרון עולם

איש חי
רב פעלים
רודף צדקה וחסד

משה שניצר

ז"ל
ב"ר מנחם מנדל ז"ל
תנצב"ה

בית המדרש דחסידי סוכטשוב

כולל "סנה משה"

ע"ש הרה"ח ר' משה יצחק זיסר ז"ל

בית מדרש
למגידי שיעור "דף היומי"

חז"ם סוכר 3 ת.ד. 471 ב"ב טל. 03-5775333

יו"ל ע"י ביהמ"ד למגידי שיעור "דף היומי" בראשות הגר"ד קובלסקי שליט"א ♦ לע"נ הר"ר מרדכי קלמן (מוטי) זיסר ב"ר משה יצחק ז"ל

בס"ד, ח' סיון תשפ"ו **מסכת חולין כ"ד-ל' ♦ מכשירין ו', א' - ו', ה'** **גליון מס' 1409**

השבוע בגליון

דינה של תרנגולת שמפרקת נשחטה

שחזור תשובות הפוסקים מן הזכרון

איחולו של הרגאצ'ובי זצ"ל

♦ השחיטה - צורת ההמתה ה'הומנית' ביותר!

♦ גזירות השחיטה האנטישמיות

♦ שני טעמים לשחיטה

♦ סף הרגישות של בעלי חיים, נמוך מזה של בני אדם

♦ כשהבהמה ליקקה את הסכין עם הדם...

♦ ביתוק הראש מן הגוף בפעולת השחיטה

ניתן לקבל את הגליון בדוא"ל מידי שבוע חינם
להצטרפות: meorot@meorot.co.il

דבר העורך

בזכות המצווה

המעשה שלפנינו סופר על ידי הגאון רבי י. ש. אונגר זצ"ל, רבה של קהילת חוג חתם סופר בבני ברק, ששמעו מדודו הרב ראובן ברגר ז"ל, תלמידו של הצדיק רבי שלמה מבאבוב זצ"ל, אשר רכש בדמים מרובים את כרכי התלמוד הבבלי של רבי בעריש, מחותנו של בעל הפני יהושע. הגאון רבי בעריש, לא רשם את הגהותיו בשולי הגמרא, מלבד פעם אחת שבה הוא התקשה בביאור דברי התוספות והוא רשם ביאור בדברי התוספות שכותרתו: "שמעתי מן ההר"ג", ולאחר מכן הוא רשם עלי גליון את הסיפור הבא, העומד מאחורי ההרגו שביאר לו את דברי התוספות.

המעשה אירע לפני כשלוש מאות שנים, באחת מעיירות פולין, בה כיהן ברבנות גאון בשם רבי בעריש, מחותנו של הפני יהושע.

קצב בעל עבירה התגורר באותה עיירה. לבו גס בתורה, במצוותיה ובאיסוריה, אך למרבה הפלא, הוא הקפיד על מצווה אחת, שעליה החליט כי לעולם לא יתפטר. מצווה זו היתה מצוות נטילת ידים.

בערב חג השבועות הקצב עמד הכן לחלק בהמה שנשחטה זה עתה לנתחיה, לאחר שתוכשר על ידי הרב והבודקים, אך למרבה אכזבתו, הבהמה התגלתה כטריפה, ולא ניתן היה לאכול את בשרה.

דף כז/א ממקום שזב חתהו

השחיטה - צורת ההמתה ההומנית ביותר!

בשעה שלומדי הדף היומי ברחבי תבל יעסקו בסוגיות העוסקות בשחיטת בעלי חיים לצורך אכילה, חלק מן הלומדים יחמיצו את פניהם, נוכח החוקים הדרקוניים השוררים במדינותיהם, והאוסרים על שחיטת בעלי חיים לפי ההלכה!

גזירות השחיטה האנטישמיות: לפני כמה וחמישים שנה החלו אנטישמיים ללבות את דעת הקהל העולמית נגד השחיטה היהודית בתואנות שונות, העיקרית שבהן, צער בעלי חיים. תקנות, חוקים וגזירות המסייגים והאוסרים לחלוטין את השחיטה היהודית, התפשטו במהירות בתקופה הנאצית והקיפו רבות מארצות אירופה, והיהודים שהתגוררו במקומות אלו נקהלו על נפשם, וספרים רבים וקונטרסים רבים עוד יותר התפרסמו מתוך נסיון להדוף את עלילת השקר טרם נעמוד על מהות הנושא, אם אכן יש צער לבהמה בעת שחיטתה, נזכיר, כי ה"הומניות" הרבה של מדינות אלו לא באה לידי ביטוי בנוגע לנחירת חזירים, הנעשית באכזריות רבה, והן גם לא שללו את מסעות הצייד הנערכים למטרות הנאה בלבד. ומכאן, לגוף העניינים שבגמרא הפרק השני של מסכת חולין פותח בהלכות השחיטה עצמה וקובע, כי יש לשחוט את הבהמה בצווארה, על ידי שחיטת הקנה והוושט. לאחר משא ומתן אם השחיטה מן הצוואר נלמדת מן הפסוק, הגמרא מסיקה כי הלכה זו היא הלכה למשה מסיני.

שני טעמים לשחיטה: ה"חינוך" (מצווה תנ"א) מטעים בכפליים הלכה זו, שיש לשחוט את הבהמה מן הצוואר. ראשית, משום "שידוע כי מן הצוואר יצא דם הגוף יותר משאר מקומות הגוף, ולכן נצטוונו לשחוט משם טרם שנאכלה, כי משם יצא כל דמו ולא נאכל הנפש עם הבשר". כלומר, מאחר שאסור לאכול את הדם, זוהי הדרך הטובה ביותר להפרדת רוב הדם מן הבשר. על כך מוסיף "החינוך": "ועוד נאמר בטעם השחיטה מן הצוואר ובסכין בדוק, כדי שלא נצער בעלי החיים יותר מדאי, כי התורה היתרן לאדם למעלתו ליזון מהם ולכל צרכיו, לא לצערן חנם, וכבר דברו חכמים הרבה באיסור צער בעלי חיים".

מדבריו עולה, כי על ידי שחיטה מן הצוואר, נגרם לבהמה הסבל המינימאלי ההכרחי, וכל עוד הדבר נעשה לצורך, אין כל איסור בדבר ("איסור והיתר" כלל נ"ט דין ל"ו, וראה "מאורות הדף היומי" קידושין פב/א, ועיין שו"ת "שרידי אש" יו"ד סימן צ"א).

זעילוי נשמת

אסתר אלטע

הרבנית הישישה

פיגא ציפורה נס ע"ה

בת כ"ק האדמו"ר הרה"צ שלום סאפרין זצוק"ל

מקמארנא נלב"ע י"ב ניסן תשע"ט

תנצב"ה

הונצחה ע"י בנה ידידנו

הר"ר **שלמה נס** ומשפ' שיחיו- גבעת שמואל

זעילוי נשמת

חיים שלמה גוטסגנדה ז"ל

הר"ר ישראל שאול ז"ל נלב"ע י"ד בסיון תשנ"ו

ולע"נ אימי מורתי **דבורה חסדיאל** ע"ה

ב"ר אברהם משה בליטנטל ז"ל נלב"ע י' סיון תשפ"א

תנצב"ה

הונצח ע"י נכדו ידידנו

הר"ר **שאול חסדיאל** ומשפ' שיחיו - ב"ב

זעילוי נשמת

שמואל רייכמן ז"ל

ב"ר אברהם שלמה ז"ל

נלב"ע י"ב סיון תשע"ו

תנצב"ה

הונצח ע"י בני המשפחה שיחיו

נר ה' נשמת אדם

לעילוי נשמת

מרת **רבקה גרטלר** ע"ה ב"ר ישראל ז"ל

נלב"ע י' בסיון תשס"ח **תנצב"ה**

הונצחה ע"י המשפחה שיחיו

כאמור, שונאי ישראל ביקשו להצר את רגלי היהודים על ידי איסור על השחיטה היהודית, ובעקבות כך נערכו מחקרים רבים ומקיפים בתקופתם, אך במרביתם הוכח, כי השחיטה הינה אחת השיטות הטובות ביותר למניעת צער רב לבעלי החיים. בספר "מזון כשר מן החי" (ח"ב פ"ט מפורטים בהרחבה מחקרים אלו, ולהלן תמצית קצרה של חלק מן הדברים.

סף הרגישות של בעלי חיים, נמוך מזה של בני אדם: מוסכם על הכל, כי סף הרגישות של בעלי חיים ובקר במיוחד, נמוך בהרבה מסף הרגישות של בני אדם, וכל העוסקים בנושא מכירים בכך, שתחושת הכאב אינה מפותחת אצל מעלי הגירה. זאת ועוד, גם אדם שנחתך מסכין חד, אינו חש מיד בעוצמת הכאב, בשונה ממכה או חבטה, שכאבן מורגש באופן מיידי. לפיכך, גם אם נניח שהבהמה חשה בכאב החיתוך בעורה ובבשרה, קיימת אפשרות סבירה שמרכזי התחושות במוחה חדלים מתפקודם מחמת חוסר חמצן, בטרם הצטברה בהם תחושת הכאב. אישור להנחה זו מתקבל מן העובדה שהבהמה אינה נעה כלל שמונה שניות לאחר שחיתתה, הרי שאינה חשה כאב - לאחר פרק זמן זה, מרכזי התחושות במח אינם מתפקדים לחלוטין. שונה הדבר בשיטות אחרות, ירייה, הימום, זריקת הרדמה ועוד.

היו גם שהתריסו כנגד הסכין הארוך כל כך - הוא ארוך בכפליים מרוחב צווארה של הבהמה - המונף מול עיני הבהמה, בעוד שאר כלי ההמתה, אקדח, מזרק ועוד, אינם כה בולטים.

כשהבהמה ליקקה את הסכין עם הדם... ובכן, במחקר שנערך, הניפו סכין שחיטה גדול נוטף דם מול פרות רבות, רובן הגיבו בחוסר עניין ובאדישות, מלבד בהמה אחת שהחלה ללקק את הסכין... לסיום נציין את המובן מאליו, כי תורתנו הקדושה ציוותנו לשחוט, כך עשינו וכך נעשה, ואם יאסרו עלינו את הדבר, לא נאכל! איננו זקוקים להוכחות בדבר 'הומניות' של השחיטה. לא נולדו הוכחות ומחקרים אלו, אלא כדי להדוף את טענותיהם הנלוזות של שונאי ישראל שביקשו להצר את צעדנו במאמרים הבאים נעסוק בפתרון שהועלה על ידי השלטונות הנכריים, לאפשר את שחיטת הבהמה: "הימום הבהמה".

דף כז/א דלא לשווייה גיסטרא

ביתוק הראש מן הגוף בפעולת השחיטה

שוב רגשו ריכוזי היהדות שבהם התגוררו זקנינו. לא זו בלבד שהגויים ביקשו למנוע מהם אכילת בשר בהמה על ידי הטלת איסור על השחיטה היהודית, הם גם הערימו קשיים על אכילת עופות. היה זה בשנת תרצ"ג כאשר בגרמניה הנאצית נתקנה תקנה חדשה לאמר: יש לשחוט את צוואר העוף מצד לצד, ולנתק את הראש מן הגוף! מבחינת ההלכה די בשחיטת סימן אחד בלבד בעוף. לכתחילה שוחטים שני סימנים. הגרמנים חייבו את היהודים להמשיך ולחתוך גם את המפרקת הממוקמת מאחורי הסימנים, שהיא המשך של עמוד השדרה, כדי להמית את העוף במהירות על ידי חיתוך חוט השדרה הנמצא בתוך המפרקת.

דינה של תרנגולת שמפרקתה נשחטה: ה"שולחן ערוך" (י"ד סימן כ"ד סעיף ה') פוסק: "היה שוחט וחתך כל המפרקת, כשרה". כלומר, לדעת ה"שולחן ערוך", אין כל מניעה לשחוט את העוף כדרישת המחוקקים הגרמניים. אולם, הרמ"א חולק על דבריו וכתב: "והמנהג להטריף אפילו לא חתך רק רוב המפרקת... ואין לשנות כי יש מרבנותא סוברין כן".

מדוע חלוקות הדעות בנושא, ומהו בכלל מקורו של מנהג זה, שלא לשחוט את המפרקת - התשובות בסוגייתנו, כלהלן.

בגמרתנו מבואר, כי מן הפסוק (ויקרא א/ה) דרשו חז"ל: "דלא לשווייה גיסטרא". בפירוש הדברים נחלקו הראשונים, ושלש שיטות עיקריות בדבר. א' - **ביתוק ראש הבהמה:** הראב"ה מפרש כי לדעת רש"י (ד"ה "דלא לשווייה גיסטרא" בפי הראשון) כוונת הגמרא היא, שאסור לשחוט מצד לצד! היינו: לאחר שחיטת הסימנים, על השוחט לחדול מן השחיטה ולא ימשיך לשחוט ועל ידי כך ינתק את ראשה של הבהמה מגופה [אולם, בעלי התוספות וראשונים נוספים פירשו בדעת רש"י, שאין צורך לחתוך את המפרקת, אך גם אין איסור לעשות כן. עיין שם במרדכי]. ב' - **שלא ידרוס את הבהמה:** פירוש נוסף כתב רש"י, שעל השוחט להמנע משחיטת "דרסה", היינו: שחיטה שנעשית באמצעות הפעלת לחץ על הסכין, אלא יש לשחוט את הבהמה באמצעות הולכה והבאה של הסכין. ג' - **איסור שחיטה מן העורף:** בעלי התוספות (ד"ה "ותו שהיה") מפרשים, כי ניתנה כאן הוראה לשחוט את הבהמה מצווארה ולא מעורפה.

פירושו הראשון של רש"י, הוא היחידי, איפוא, שקובע כי אסור לשחוט את ראש בעל החיים עד סופו ולנתקו מן הגוף. בטעם הדבר, יש שאמרו כי הלכה למשה מסיני היא (עיין ב"ח סימן כ"ד אות ג), והרשב"א ("תורת הבית" ריש בית שני) פירש, כי חיתוך המפרקת מבליע דם באיברי בעל החיים, ולפיכך יש להמנע מחיתוכה.

סוף דבר, באשכנז נהגו להטריף את התרנגולת אפילו אם רוב המפרקת בלבד נשחטה, אף על פי שחלקה לא נשחטה ("אגור", הובא ב"בית יוסף"). הט"ז עוסק רבות בנידון זה, והוכיח כדעת המתירים לשחוט את הראש לחלוטין, אך הוא מסכם את דבריו, כי "כיון שהרמ"א כתב שאין לשנות מהמנהג, אין בידינו להקל". כדבריו הורה הש"ך (ס"ק ה'), שמעיקר ההלכה מותר, אלא שנהגו להחמיר [עיין שם שכתב, כי אולי דווקא במקום שאין הפסד מרובה].

לבסוף, בהסכמתו של הרב, הקצב נסע בלוויית משגיח הכשרות אל כפר שהיה ממוקם במרחק מה מעיירתם, כדי להשיג בשר כשר לחג השבועות עבור בני העיירה.

יצאו השניים אל הדרך בעגלה. השעות נקפו ורעבוננו של הקצב החל גובר. הוא ביקש אחר מים ליטול את ידיו כדי להשביע את רעבוננו בכריך הגון שנטל עמו לדרך, אך מים - אין. בהתאם למנהגו, הוא התאפק ולא נגס בכריך. כעבור זמן מה, הוא לא עמד ברעב, והחליט כי ינטה מן הדרך אל תוך היער, שם מצויים מקווי מים שבהם יוכל ליטול את ידיו.

קצה החמה האדומה, נראה מעל קצות צמרות העצים המחודדים, בשעה שמשגיח הכשרות התחנן בפני הקצב לכל יסכן את נפשו בכניסה אל היער שורץ השודדים. הללו היו ידועים באכזריותם ובמזגם הסוער, ובכלל, טען המשגיח בלהט, עוד שעה קלה נגיע אל מחוז חפצנו ותשביע את רעבונך, לאחר נטילת ידים מהודרת. אך הקצב לא שת לדבריו. משגיח הכשרות המתין בשולי הדרך, בשעה שהקצב פסע אל תוך היער. השמש נעלמה זה מכבר, וקול פסיעותיו של הקצב נמוג במהרה ברעש ציוצי הציפורים שהתארגנו לשינה על ענפי העצים, והחרישו את המקום בקולות חדים.

לפתע, נשמעה צעקה מקפיאת דם. צווחה קצרה, בטון גבוה, שנקטעה באחת. הציפורים המשיכו בציוציהן. הקצב לא שב מן היער. משגיח הכשרות, נטל את השוט, הכה בכל מקום שזכר שיש להכות בו על הסוס כדי שיניע את העגלה, והמשיך לבדו אל הכפר שאליו עתידים היו הוא והקצב להגיע. הלילה כבר ירד על הכפר, שרוב תושביו כבר נמו על יצועם, עצמותיהם לאות מן היום שעבר, אוגרים מנוחה לקראת ליל שבועות הבא עליהם לטובה. חרמש זעיר תלה מעל ראשי האנשים הנדהמים שעוד נותרו ערים, בשעה שהתוודעו לגורלו הנורא של הקצב שחלק מהם הכירו באופן אישי. עם שחר, התארגנה חבורה גדולה מבני העיירה, פנו היערה וחיפשו את הקצב במשך שעות ארוכות. לאחר חיפוש מייגע, נמצאה גופתו של הקצב ההרוג.

הם נטלוהו לכפרם, הביאוהו לקבר ישראל, ובשעה שחזרו מבית העלמין, כבר התקינו ילדי חמד ענפים עמוסי ירק על קירות הבתים, ועל שער בית הכנסת. יהודים זקנים יצאו את בית המרחץ, נאנחים בהנאה, זאטוטים אצו הלוח ושוב להביא ולהוליד מנות מזון מהכא להתם ומהתם להכא, ומשגיח הכשרות הבין, כי לא זו בלבד שהקצב מת, ובני עיירתו לא יאכלו בשר בחג השבועות, אלא שהוא לא יזכה לחוג את החג עם בני משפחתו.

באותו ליל שבועות, עמד רבי בעריש ועסק בתורה. השעות נקפו וחלפו, והוא עדיין התקשה בהבנת דברי התוספות. לפתע, הוא הבחין כי הקצב עומד לפניו. הרב לא ידע כלל שהקצב נרצח והובא לקבורה בכפר אחר, שהרי משגיח הכשרות גם הוא לא שב לספר את שאירע. כאשר הרב הבחין בקצב, שאלו לרצונו, והלה השיב, כי שאלה בפיו. הרב הכיר היטב את הקצב, ואת מזגו הרע, וביקש ממנו לסור הימנו ואנא לא יפריענו ללמוד.

כבוד הרב, הפתיע הקצב את רבה של העיירה, אני נשלחתי אליך מבית דין של מעלה. הרב לא האמין לדבריו, אך לאחר שהקצב התעקש, אמר לו הרב, בזאת תבחן, אני מתקשה בהבנת דברי התוספות, חזור אל המקום שממנו אתה טוען כי הגעת אלי, ושאלם לפירוש דברי התוספות, לאחר מכן שוב אלי.

להפתעתו המרובה של הרב, הקצב חזר אליו כעבור רגע קט ובפיו פירוש נפלא להבנת התוספות. או אז, הקצב הציע את שאלתו לפני רבו. משהגיע לשמים, ביקשוהו לדון כיהודי שמסר את נפשו על קידוש ה', שהרי נהרג בגלל שביקש לקיים מצווה. מאידך, המקטרגים טענו, כי הוא סיכן את נפשו לשווא, והיה עליו להמנע מאכילה. כאשר רבו

הצדדים, הוחלט, כי יירד אל רבי בעריש, שיכריע בנידון. רבי בעריש הכריע, כי היה בכך משום קידוש ה', ולקצב היתה המנוחה. כל זאת, רשם רבי בעריש עלי גליון הש"ס שלו.

המעוניין לזכות את הרבים בסיפור מעניין, או בעובדה מרתקת שניתן ללמוד מהם מוסר השכל, מוזמן לפנות למערכת מאורות הדף היומי, ואנו נפרסם זאת בע"ה בטור זה. כתובתנו: תד. 471 בני ברק. טק: 03-570-67-93 דוא"ל: mendelson@meorot.co.il

בברכת התורה, העורך

פנינים

דף כד/ב חמין ושמן שסכתני אמי בילדותי

חמין ושמן

בגמרתנו אמר רבי חנינא: "חמין ושמן שסכתני אמי בילדותי הן עמדו לי בעת זקנותי". רמז גדול יש כאן, כותב האדמו"ר ממונקטש זצ"ל חמין - חמימות עבודת ה' והתלהבות אש קודש. שמן - חכמת התורה. שסכתני אמי בילדותי - השפעות אלו שמקטנותי, הן עמדו לי בעת זקנתי - היו להן השפעות ארוכות טווח... (קונטרס "על הצדיקים").

דף כד/ב טהור בכלי חרש טמא בכל הכלים

על פי דרכו

גדולי החסידות כתבו, כי במשנתנו זו רמוזים עניינים גבוהים ועמוקים. כל בני האדם בבחינת כלים - כלי קיבול, השפלים מבנייהם משולים לכלי חרס, והגבוהים משולים לכלים אחרים. לכל מחלקה דרכים שונות בעבודת ה', ולא ראי זה כראי זה. עיתים ודך אחת טובה לאלו ופסולה לאלו, ולהיפך. לזאת רמזה המשנה: טהור בכלי חרס טמא בכל הכלים, טהור בכל הכלים טמא בכלי חרס. כל כלי ודרכו שלו... (דגל מחנה אפרים, חקת).

סברות, שיטות ומחלוקות אלו, הן מעט מזעיר מן החומר התורני הרב שעמד לנגד גדולי הדור, שהגיעה אליהם זעקת יהודי גרמניה אשר סיפרו במכתבם כי "על ידי גזירה מרשעת זו, נכרת אוכל מפי עוללים וזקנים וחלושים שעל פי דברי הרופאים אי אפשר להם להתקיים בלא אכילת בשר"

שחזור תשובות הפוסקים מן הזכרון: ועד רבני גרמניה - ועד השחיטה, שעסק בהפצת מכתב זה לכל גדולי ישראל, צירף אל המכתב קונטרס שנערך על ידי הגאון רבי יחיאל יעקב ויינברג זצ"ל. כשוך המלחמה העולמית, התברר כי כתבי יד רבים שהכילו את הנידון ההלכתי המסועף, כולל תשובותיהם של פוסקי הדור, נעלמו בסערת התקופה, והגר"י ויינברג זצ"ל שיחזר מזכרוננו חלקים נרחבים (שו"ת "שרידי אש" ח"ב סימן ו') [עיין שם, קוב"ב פ"א, שהביא דעה, שגם לראבי"ה הוא דווקא בבהמה ולא בעוף. וה"שרידי אש" הוכיח שאין חילוק בין עוף לבהמה].

הכרעת בעל ה"אחיזה" זצ"ל: רבינו הגאון רבי חיים עוזר גראדווינסקי זצ"ל, אשר נשא על כתיפו את משאם של רבבות אלפי יהודים הכריע (שם, מכתב א'), כי עם כל הקשיים שבדבר, בוודאי שיש להקל לחלופים ולחולים, ויתכן שגם לבריאים. עם זאת, הוא הדגיש, כי ראוי לקצוב זמן מועד לסיומו של ההיתר, ואז יתכנסו שוב כדי להחליט אם ניתן להאריך את תוקפו, או שהוא הביא לידי מכשול, וכך לא יהפוך הדבר להיתר קבוע גם לאחר הסרת הגזירה. את דבריו הוא סיים בקריאה לעבר היראים והבריאים: "ומובן הדבר שטוב יעשו היראים והבריאים שיחמירו על עצמם" [ועיין שם עוד במכתבים תקנות והסתייגויות].

איחולו של הרגאצובי זצ"ל: הגאון הרגאצובי זצ"ל, בעל ה"צפנת פענח", חלק על הכרעה זו במלא התוקף, וטען כי אין להקל בהלכה זו, מחמת חששות למכשולים הלכתיים על ידי שינוי צורת השחיטה, והוא איחל ליהודי גרמניה כי הגזירה תתבטל במהרה [עיין שם תשובות נוספת מגדולי וגאוני הדור ההוא].

דף כט/א רובו של אחד כמוהו

האם יש שחיטה 'לכתחילה' ושחיטה 'בדיעבד'

במאמר "רובו ככולו" - לא בכל מקרה" עסקנו בהרחבה בכלל "רובו ככולו", אשר לפיו, בהמה כשרה לאכילה בשחיטת רוב סימניה בלבד, משום ששחיטת רוב הסימנים, כמוה כשחיטת כל הסימנים. במאמר זה נתמקד בשאלה, מדוע למרות ש"רובו ככולו", לכתחילה יש לשחוט את כל הסימן ואין להסתפק בשחיטת רובו בלבד (כז/א, "שולחן ערוך" יו"ד סימן כ"א סעיף א').

מהו ההבדל בין מצוות ד' כוסות למצוות שחיטה: ובכן, מצוות שחיטה אינה המצווה היחידה שבה לכתחילה אין לנהוג לפי הכלל "רובו ככולו". הנה, לגבי מצוות שתיית ארבע כוסות בליל הסדר נפסק ("משנה ברורה" סימן תע"ב ס"ק ל'), שלכתחילה יש לשותות את כל הכוס, אף על פי שהשותה את רוב הכוס קיים את המצווה, משום "רובו ככולו". אכן, מדברי רש"י (לעיל כא/ב ד"ה "ואינו מבדיל") עולה, כי הכלל "רובו ככולו" הוא בדיעבד בלבד, ולפיכך, הוראת גמרתנו שלכתחילה יש לשחוט את כל הסימן ולא את רובו בלבד, היא מדיני התורה, שהרי יש להקפיד לקיים את דבריה במילואם (עיין שו"ת "בית הלוי" ח"ב סימן י"א אות ה'). ברם האחרונים עומדים על כך, כי לפי שיטת התוספות, שתבואר להלן, דברי גמרתנו שלכתחילה יש לשחוט את כל הסימן אינם אלא מדברנן, ולא מדאורייתא. שכן, אף על פי שבמצוות ארבע כוסות ודומותיה, יש 'לכתחילה' להמנע מקיום המצווה באמצעות הכלל "רובו ככולו", שונה היא מצוות השחיטה שבה אין מושג של 'לכתחילה' ו'בדיעבד' - יש שהשחיטה כשרה ויש שהיא פסולה [והאמור בגמרתנו שלכתחילה יש לשחוט את כל הסימנים, הוא מחמת חשש שהשוחט לא יבחין אם אכן שחט את רוב הסימנים ונמצא שלא שחט את הבהמה כלה]. האחרונים מבארים בטוב טעם, את ההבדל היסודי בין מצוות ארבע כוסות לשחיטה, כלהלן.

ההבדל בין מצווה שהיא 'אמצעי' למצווה שקיומה היא המטרה: יסוד חשוב לימדנו בעלי התוספות (נדה סו/ב ד"ה "כל"): 'לכתחילה' ו'בדיעבד' יתכנו במצוות שלא נועדו להשיג תוצאה, שאין תכלית בעשייתן, אך במצוות שמטרתן ברורה, אין 'לכתחילה' ו'בדיעבד'. כדי להבין את עומק הדברים, נתבונן לרגע במצוות ארבע כוסות ובמצוות השחיטה ונמצא כי תהום עמוקה פעורה ביניהן. מצוות השחיטה נועדה כדי להתיר את בשר הבהמה לאכילה. ואילו מצוות ארבע כוסות נועדה כדי... לקיים מצווה. אין תכלית מעשית, אין תוצאה, המצווה אינה אמצעי, היא ההתחלה והיא הסוף. מעתה, ניתן להבין שיש לקיים את מצוות ארבע כוסות בדרך של 'לכתחילה', שהרי הקב"ה ציווה דבר מסוים ויש לעשות זאת באופן המושלם ביותר. אולם, שונה היא מצוות השחיטה שאינה אלא אמצעי להתיר את הבשר, ועלינו לבדוק, האם בתוצאת המצווה יתכנו המושגים 'לכתחילה' ו'בדיעבד'. ומאחר שאין בשר כשר 'בדיעבד' ו'לכתחילה', כי אם בשר כשר לחלוטין או בשר טרף לחלוטין, אין הגיון בהחלת 'לכתחילה' ו'בדיעבד' על אופן ביצוע האמצעי, כאשר בכל מקרה התוצאה תהא 'לכתחילה'.

כמובן, כי עדיין יתכנו הלכות שחיטה הנוהגות 'לכתחילה', אך הן אינן נובעות מעיקרי דיני השחיטה אלא מחמת חששות חיצוניים, כגון, מחלוקת פוסקים שלא הוכרעה, חשש לשיבוש הלכתי, וכדומה.

אין טבילה 'לכתחילה': בעלי התוספות שונים את דעתם במצוות הטבילה במקווה טהרה. הכל יודעים כי כדי להטהר במקווה, על כל גופו של הטובל לבוא במגע עם המים. היתכן לומר, כי

מצטרפים לאלפי הלומדים קטעי גמרא, משנה והלכה מדי יום ביומו, בכל זמן ובכל מקום. זוהי ההזדמנות לקבוע 'עיתים לתורה'. לומדים כמה דקות וחוזרים בסיפוק רוחני עצום!

קבע עיתים ללימוד
נכשיו * 3029

חודש ראשון התשנ"ט חינוך

דף כו/ב ולית הלכתא כוותיה

הבדלת הפרוכת

מבואר כאן בגמרא וברש"י, שבהבדלה של מוצאי שבת שהוא ליל יום טוב, אין פותחים ב"המבדיל בין קודש לקודש", אלא ב"המבדיל בין קודש לחול", מאחר שהברכה מונה את ההבדלות המוזכרות בתורה, והרי בתורה נזכרת רק הבדלה בין קודש לחול ולא בין קודש לקודש.
הגר"י קמניצקי זצ"ל תמה על כך מפסוק מפורש (שמות כו/לג): "והבדילה הפרוכת לכם בין הקודש ובין קודש הקדשים", הרי לנו הבדלה בין קודש לקודש!

לאחר שהקשה חזר ויישב: ראשית, מוזכרת כאן רק הבדלה בין קודש לקודש קדשים, ולא בין קודש לקודש, והרי אין אנו מזלזלים ביום טוב לקרותו קודש קל, כמבואר בסוגייתנו. שנית, ההבדלות הנזכרות כאן בברכה עוסקות בהבדלות רוחניות ולא בהבדלה גשמית כמו זו של הפרוכת ("אמת ליעקב", תרומה).

דף ל/ב חץ שחוט לשונם

חרב פיפיות בידם

בעבר היה מקובל בקהילות ישראל שאותו אדם שימש הן כחזן והן כשוחט. בעל ה"פרדס יוסף" (ויקרא ח/כג) המליץ על בעלי תפקידים אלו את הפסוק (תהלים קמט/ו) "רוממות קל בגרונום וחרב פיפיות בידם..."

גומרים ש"ס ב-5 דקות ליום, זוכים בשפע גדול

"... ובודאי בלימוד המשניות כלול כל התורה כולה"
מרן ראש הישיבה הגר"ח קנייבסקי זצוק"ל
הגר"ח קנייבסקי זצוק"ל

להתנסות חנים התקשר עכשיו: 3764 *

לעילוי נשמת

ר' פנחס רוזנפלד ז"ל

ב"ר אברהם ז"ל נלב"ע י"ב בסיון תשנ"ז

תנצב"ה

הונצח ע"י בנו וכלתו

הר"ר נחמן והנייה רוזנפלד שיחיו

לעילוי נשמת

הרב בנימין נפחא ז"ל

ב"ר משה ז"ל

נלב"ע י' בסיון תשמ"ח

תנצב"ה

בדיעבד' גם מי שחלקים מגופו לא נגעו במים נטהר, אך 'לכתחילה' עליו להקפיד על כך? לא ולא! מאחר שמצוות הטבילה היא התוצאה - ההיטהרות, ומושגים של 'לכתחילה' ו'בדיעבד' אינם הגיוניים בהקשר זה, שהרי טהור וטמא הם מושגים אבסולוטיים, טמא או טהור, אין כל עניין להקפיד על 'בדיעבד' כאשר בכל מקרה התוצאה תהא 'לכתחילה'.

אין גרושה 'לכתחילה': כדי 'לרכך' את הדברים, נביא דוגמא נוספת, בולטת וברורה, בעלי התוספות (גיטין ג/ב), העוסקים בהלכות גט כריתות כותבים, כי גם בהלכות גט אין 'לכתחילה' ו'בדיעבד'. שכן, האם ניתן להעלות על הדעת שאשה מסוימת תהא מגורשת 'בדיעבד'...? או שאשת איש היא, או שהיא גרושה, המושג 'בדיעבד' אינו מוצא את מקומו במקרה זה (עיי' על כל זה בספר "המאיר לעולם" ח"א סימן ו, וראה בספר "תורת זאב" סימן ל"ד, וע' בקובצה"ע סימן כ"ח ועיי' בביה"ל ח"ב סוף סימן י"ד שיסודם של תוס' הנ"ל שנוי במחלוקת).

דף לא/א נפלה סכין

כלים שנפלו למקווה, זקוקים לטבילה נוספת?

כידוע, כלי שהיה בבעלותו של נכרי ועבר לבעלותו של יהודי, חייב טבילה. לא נאריך כאן בעיקרי מצווה זו ובשיטות הראשונים שבה, אחר שבעבר עסקנו רבות בנושא זה.

נכרי טובל כלים בשביל יהודי: במאמר זה נעסוק במספר שאלות אקטואליות העשויות להתעורר בכל בית. עוזרת פיליפינית עמדה והגישה לבעלת הבית שלה את הכלים החדשים, כדי שזו תטבילם במקווה. העניינים התנהלו בעצלתיים, עד אשר הפיליפינית החליטה לקצר תהליכים, ובכל פעם שבעלת הבית היתה עסוקה בטבילת אחד הכלים, היא טבלה בעצמה כלי נוסף בתוך המקווה. האם הועילה הטבילת הכלים על ידה? ומה בדבר כלים שנטבלו על ידי ילדים, או כלים שנפלו למקווה מאליהם, האם הם "טבולים" או שיש לטבולם שנית. התשובות לכל השאלות הללו, הלא הם כתובים בסוגייתנו, כלהלן.

שחיטה אינה צריכה כוונה: סוגייתנו עוסקת בשאלה, אם השוחט בעל חיים צריך לכוון במחשבתו את אשר הוא עושה. דעת רבי נתן, שהלכה כמותו ("שולחן ערוך" י"ד סימן ג'): "שחיטת חולין אינה צריכה כוונה. אפילו מתעסק בעלמא לחתוך, או שזרק סכין לנועצה בכותל, ושחט כהלכתה, כשרה". כל זאת כאשר הסכין שחט את בעל החיים על ידי פעולת אדם. ברם, אם סכין נפל ובמהלך נפילתו הוא שחט בעל חיים, אין זו שחיטה כשרה, משום שיש צורך בשחיטה מעשה ידי אדם.

בגמרתנו מבואר, כי מצוות הטבילה במקווה טהרה כמוה כשחיטה, ואף על פי שאין צורך במעשה אדם כדי לקיים את מצוות הטבילה (מקוואות פרק ה'), נחלקו הדעות אם יש צורך בכוונה, ולהלכה ("שולחן ערוך" י"ד סימן קצ"ח סעיף מ"ח) נפסק כדעת רבי יהודה אמר רב שאין צורך בכוונה, ולפיכך, אף אם הטבילה אירעה שלא במתכוון - אדם הלך על גשר שקרס לתוך הנהר והוא טבל בו ראשו וכל גופו, כדת וכדין - אם היה טמא, הרי הוא נטהר מטומאתו. הרמ"א מוסיף על כך, כי יש להחמיר ולטבול שנית, אך בוודאי שאין לברך על טבילה זו (ש"ך ס"ק נ"ט בשם הב"ח).

ומכאן לטבילת כלים.

לכאורה, אם נפסק כי טבילת אדם במקווה טהרה אינה זקוקה לכוונה, קל וחומר שטבילת כלים אינה זקוקה לכוונה. מעתה, גוי, עבד, קטן או שוטה שטבלו כלים, עלתה להם טבילתם, ואף כלים שהחליקו ונפלו אל המקווה, טבולים הם כדבעי. אלא, שנחלקו הדעות, אם החמרתו של הרמ"א בטבילה במקווה טהרה, מתייחסת גם לטבילת כלים, שמכל מקום יש לשוב ולטבולם. יש אומרים (ב"ח סימן ק"כ וביאור הגר"א ס"ק ל"ח), כי טבילת כלים כמוה כטבילה במקווה טהרה, מה בטבילה במקווה טהרה יש להחמיר ולטבול שנית אחר טבילה שלא בכוונה, כך גם בטבילת כלים.

אולם רבותנו הט"ז והש"ך נוקטים, שגם הרמ"א לא החמיר בטבילת כלים, ולכן הוא לא הוסיף על דברי ה"בית יוסף", המכשיר טבילה על ידי קטן או נכרי, שיש להחמיר ולטבול שנית, שכן, סוגייתנו עוסקת בטבילת אדם טמא וכלים טמאים, בהם קיים הנידון אם יש לכוון בעת טבילתם, ולפיכך גם יש להחמיר בהם. ברם, שונה היא לחלוטין טבילת כלים שנרכשו מגוי, שאינם ככלים טמאים, אלא שיש מצווה מיוחדת לטבולם ואין בנמצא כל מקור לכך שיש לכוון בעת טבילתם (י"ד שם ט"ז ס"ק ט"ז וי"ז וש"ך ס"ק כ"ח, ועיי' ב"ערוך השולחן" סעיף י"ד, ועיי' עוד בספר "טבילת כלים" פ"ח הערה א').

ראוי לציין, כי הנכרי או הקטן אינם נאמנים להעיד כי טבלו את הכלי, אלא יש צורך בעדות של יהודי בר מצוות המעיד על כך (ט"ז שם ס"ק י"ז).

לעילוי נשמת

הר"ר אברהם לוין ז"ל

ב"ר זימל ז"ל נלב"ע י' בסיון תשל"ח

תנצב"ה

הונצח ע"י ידידנו ר' יצחק רפפורט ומשפחתו שיחיו

לעילוי נשמת

הרב בנימין נפחא ז"ל

ב"ר משה ז"ל

נלב"ע י' בסיון תשמ"ח

תנצב"ה

